

زبان و ادبیات فارسی در اردن

عبدالکریم علی جرادات

(دانشجوی فوق‌لیسانس)

زبان‌ها همیشه وسیله ارتباط انسان‌ها و ملت‌ها در سطوح مختلف زندگی بوده و هستند. در جهان اسلامی ما که تک‌تک افراد آن وظیفه دارند که به هم نزدیک شوند و ارتباط مستمر داشته باشند، به زبان‌های مختلف سخن گفته می‌شود اگرچه زبان عربی - زبان قرآن و سنت بی‌آلایش و پاک حضرت رسول اکرم (ص) - زبان اول جهان اسلام است، زبان فارسی از لحاظ به تصویر کشیدن تاریخ و تمدن جاوید اسلامی بلافاصله بعد از زبان عربی قرار می‌گیرد.

زبان و ادبیات فارسی در لابه‌لای خود مقدار زیادی از میراث اسلامی را در رشته‌های گوناگون شریعت و فقه و فلسفه و علوم انسانی و طبیعی جای داده، که این امر باعث ایجاد بزرگان تمدن اسلامی شده است. بگذریم از گنج‌ها و ذخیره‌های فراوانی که ادیبان زبان فارسی به وجود آورده‌اند و چشمه‌های ادب جهانی و انسانی محسوب می‌گردند. اهمیت آموزش و یادگیری این زبان از همین جا ناشی می‌شود، به خصوص برای جهان اسلام تا ارتباط مستمر و رابطه نزدیک و مداوم و آرزوی نزدیکی اعضای دین حنیف تحقق یابد.

به همین سبب مردم کشور اردن که تشنه علم و معرفت هستند، اهمیت فراوانی - با وجود موانع زیاد و کمبود امکانات - به آموزش و یادگیری این زبان داده‌اند. چنان‌که برخی از دانشگاه‌های اردن به تأسیس رشته‌هایی جهت تدریس این زبان پرداختند.

دانشگاه یرموک نخستین دانشگاهی بود که در برنامه درسی خود برای سال ۱۳۷۱ شش واحد جهت تدریس زبان فارسی قرار داد.^۱ پس از آن دانشگاه آل البیت، زبان و ادبیات فارسی را در آغوش گرفت و اهمیتی فراوان و رو به افزایش به آن داد به طوری که تعداد واحدهای درسی که این دانشگاه برای دانشجویان زبان و ادبیات فارسی قرار می‌دهد به ۲۱ واحد می‌رسد. دانشگاه اردن و دانشگاه‌های مردمی (آزاد) نیز به نوبه خود شش واحد زبان و ادبیات فارسی در برنامه‌های درسی خود به علاقه‌مندان یادگیری زبان و ادبیات فارسی، ارائه می‌دهند.

به دلیل این که دانشگاه آل البیت اولین دانشگاه اردنی است که زبان و ادبیات فارسی را در برنامه‌های خود جای داد شایسته می‌بینیم که خلاصه‌ای در مورد این دانشگاه نقل کنیم: دانشگاه آل البیت در هجدهم صفر ۱۴۱۳ ه. ق جهت تخصص در زمینه مطالعات و علوم مربوط به تمدن اسلامی تأسیس شد. در این دانشگاه دانشجویانی از کشورهای مختلف اسلامی در رشته‌های زیر به تحصیل می‌پردازند:

۱. دانشکده علوم فقه و قانون؛
۲. دانشکده ادبیات و علوم انسانی؛
۳. دانشکده اقتصاد و علوم اداری؛
۴. آموزشگاه علوم فلکی و فضایی؛
۵. آموزشگاه بیت‌الحکمه؛
۶. آموزشگاه معماری و فنون اسلامی.

دانشگاه همچنین دارای دو مرکز تخصصی است: ۱. مرکز زبان؛ ۲. مرکز کامپیوتر. مرکز زبان‌های شرقی در دانشگاه آل البیت که موضوع سخن ماست، برای دانشجویان برنامه‌ای کامل جهت تدریس زبان‌های عربی، فارسی، ترکی، اردو و ملاوی ارائه می‌دهد (برای افرادی که این زبان‌ها، زبان مادری آنان نیست). با توجه به اهمیت این زبان‌ها دانشجویان مکلف هستند که حداقل به یکی از این زبان‌ها تسلط کافی داشته باشند. به طوری که هر دانشجو که در این دانشگاه درس می‌خواند وظیفه دارد که شش واحد در یکی از این زبان‌ها بگذراند. اما دانشجویانی که در یکی از رشته‌های عربی، فقه، تاریخ اسلامی درس می‌خوانند، وظیفه دارند که بیست و یک واحد در یکی از این زبان‌ها

۱. یک واحد درسی در دانشگاه‌های اردن عبارت است از ۳ ساعت درسی در سه روز هفته، روزی یک ساعت.

بگذرانند. قابل توجه این است که گرایش دانشجویان اردنی به انتخاب زبان و ادبیات فارسی نسبت به زبان‌های دیگر بیشتر است. به طوری که تحقیقات دانشگاه در این زمینه نشان می‌دهد که ۸۰٪ از دانشجویان، زبان و ادبیات فارسی را انتخاب می‌کنند و تعداد دانشجویانی که در هر نیمسال ثبت نام می‌کنند به ۶۰۰ دانشجویان از گرایش‌های مختلف می‌رسد و این نشانه روشن اهمیت فراوانی است که به زبان و ادبیات فارسی داده می‌شود.

برنامه درسی مخصوص زبان و ادبیات فارسی به صورت زیر است:

نام درس	واحدهای نظری	واحدهای عملی
فارسی / A1	۳	۲ در آزمایشگاه هر هفته
برنامه درسی آرفا (۱) (اختصاصی)، همراه با نوارهای کاست مربوطه		
فارسی ۲	۳	۲ همراه با برنامه درسی اختصاصی
آرفا (۲) با نوار و فیلم‌های ویدئویی		
فارسی ۳	۳	- درس اختصاصی آرفا - ۳
فارسی ۴	۳	- درس اختصاصی آرفا - ۴
فارسی ۵، که در آن خلاصه‌ای از زندگی شعرای ایرانی همراه با برخی از اشعار آنان تدریس می‌شود ۳ واحد نظری		
فارسی ۶،	۳ واحد نظری	این درس اختصاصی انشای زبان فارسی است.
فارسی ۷،	۳ واحد نظری	عبارت است از درس اختصاصی ترجمه از فارسی به عربی و بالعکس.

از آنچه گفته شد معلوم می‌شود که اهمیت آموزش و یادگیری زبان فارسی در اردن رو به افزایش است و تعداد دانشجویان اردنی که به زبان فارسی درس می‌خوانند و سخن می‌گویند روز به روز افزایش می‌یابد و به نظر می‌رسد که تشکیل دوره کارشناسی زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های اردن ضروری است. البته گام‌های قانونی و اولیه این امر در دانشگاه آل البیت برداشته شده است، و تنها نیاز به تأمین برخی امکانات و نیروهای آموزش دیده جهت اجرای این برنامه دارد. و در این جاست که نیاز به افزایش همکاری استوار با دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های علاقه‌مند به نشر زبان و ادبیات فارسی در جمهوری اسلامی ایران آشکار می‌گردد.

با نگاهی به گذشته، می‌بینیم که اهمیت دادن به زبان فارسی در اردن تازگی ندارد. در سال‌های اخیر تعداد قابل توجهی دانشجوی اردنی از دانشگاه‌های جمهوری اسلامی ایران فارغ‌التحصیل شدند، در حالی که این زبان را به خوبی آموختند و خدمات قابل ستایشی ارائه داده‌اند.

نکته درخور توجه دیگر این است که نامدارترین شاعر اردن، مصطفی وهبی‌التل، ملقب به "عرار" از پیشگامان یادگیری زبان فارسی در اوایل قرن بیستم بود.

عرار در هنگام اقامت در ترکیه با زبان فارسی آشنا و به آن علاقه‌مند شد و پس از اطلاع یافتن از رباعیات خیام شیفته آن شد و اقدام به یادگیری زبان فارسی نمود و توانست در شرایطی زبان فارسی را بیاموزد که هیچ سفری به ایران نداشته است و تنها به کمک برخی از دوستان ایرانی خود در ترکیه، توانست زبان فارسی را بیاموزد. پس از آن عرار اقدام به ترجمه رباعیات خیام به زبان عربی نمود، که همچنان در نزد دانشگاهیان اردن و جهان عرب دارای اهمیت و اعتبار است. از طرف دیگر تأثیر ادبیات فارسی به خصوص رباعیات خیام به وضوح در شعر عرار آشکار است. و این نکته اساسی در همایش بین‌المللی بزرگداشت صدمین سالگرد میلاد عرار در اردن مورد بحث قرار گرفت.

اکنون با دیده احترام و تقدیر به تلاش‌های نخستین افرادی که در راه اهمیت گذاشتن به زبان و ادبیات فارسی گام نهادند و گنج‌های آن را به عربی ترجمه کردند، نگاه می‌کنیم. نخستین آنان دکتر یوسف بکار، معاون رئیس دانشگاه یرموک و مؤسس بخش زبان و ادبیات عرب در دانشگاه مشهد است که مطالعات ارزنده‌ای در مورد ترجمه‌های عربی رباعیات خیام و همچنین تحقیقات گوناگونی در ادبیات عرب و فارسی و مقایسه آنها انجام داده است.

آقای دکتر سلیمان البدور، معاون دانشگاه اردن و فارغ‌التحصیل دانشگاه تبریز که بسیاری از کتاب‌های فلسفی و تفکر سیاسی ایران را به عربی ترجمه کرده است.

آقای دکتر عارف ابوخلف که برای اولین بار در سال ۱۳۷۱ و در دانشگاه یرموک شروع به تدریس زبان و ادبیات فارسی کرد و تحقیقات ارزشمندی در مورد شاهنامه و آثار ثعالبی به زبان فارسی ارائه نموده است. همچنین برخی از آثار و اشعار شعرای معاصر ایرانی را با خلاصه‌ای از زندگی آنان ترجمه و ارائه نموده است.

استاد سلیمان تیم، مترجم سفارت جمهوری اسلامی ایران در اردن که در دانشگاه آل البیت اردن نیز تدریس می‌نماید.

با سپاس خداوند متعال، امروزه شاهد از سر گرفته شدن روابط دوستانه میان دو ملت برادر و مسلمان اردن و ایران هستیم. جمهوری اسلامی ایران نیز سخاوتمندانه تعدادی از بورس‌های تحصیلی دانشگاه‌های خود را - بیشتر از پنجاه بورس - به دانشجویان اردنی در تخصص‌های گوناگون زبان و ادبیات فارسی اختصاص داده است به طوری که هم‌اکنون به دو دانشجوی مقطع دکترای زبان و ادبیات فارسی (که یکی از آنان فارغ‌التحصیل شد) و دو دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد و پنج دانشجو در مقطع کارشناسی و یک دانشجو در مقطع کارشناسی ارشد ادبیات تطبیقی و دو دانشجو در مقطع دکترای تاریخ ایران بورس تحصیلی اعطا نموده است. امید می‌رود که تعداد بورس‌های تحصیلی برای دانشجویان اردنی، به ویژه در زمینه زبان و ادبیات فارسی - جهت برطرف کردن نیاز دانشگاه‌های اردن به این تخصص - افزایش یابد.

همچنین جمهوری اسلامی ایران ابراز کرامت کرده و یک استاد متخصص ادبیات و زبان فارسی را به دانشگاه اردن فرستاده است. وی آقای دکتر محسن راثی استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه بهشتی است که تلاش فراوانی در نظارت و مدیریت گروه‌های زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه آل البیت و دانشگاه اردن به عمل می‌آورد. با وجود این پیشرفت ملموس و اهمیت دادن واضح به زبان و ادبیات فارسی در اردن، هنوز یادگیری و آموزش زبان فارسی موانع و مشکلات فراوانی دارد که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

۱. کمبود نیروهای آموزشی بومی، به طوری که دانشگاه‌های اردن اساتیدی از خارج کشور به کار می‌گیرند و این امر باعث می‌شود که حقوق مادی آنان سنگین باشد، علاوه بر این که آنان از دانشگاه‌های عربی فارغ‌التحصیل شده‌اند نه از دانشگاه‌های ایران.

۲. کمبود مراجع و منابع و فرهنگ‌های فارسی در دانشگاه‌های اردن برای دانشجویان. اخیراً جمهوری اسلامی ایران با اهدای برخی کتاب‌ها و منابع فارسی به دانشگاه‌های اردن مقداری از این نیاز را برطرف نمود.

۳. کمبود وسایل کمک آموزشی مانند نوارکاست و نوار ویدئو و تابلو و غیره...

۴. نبودن یک مؤسسه فرهنگی تابع جمهوری اسلامی ایران در اردن که به گسترش و آموزش زبان و ادبیات فارسی اهمیت دهد. در اردن هنوز خانه فرهنگ یا حداقل یک مرکز فرهنگی جهت آموزش زبان فارسی وجود ندارد.

۵. نرسیدن روزنامه‌ها و مجلات فارسی به دست دانشجویان رشته زبان و ادبیات

فارسی در اردن.

۶. نرسیدن پخش رادیویی فارسی زبان به کشور ایران.

۷. با وجود تعداد زیاد دانشجویان زبان و ادبیات فارسی در اردن متأسفانه از آنان جهت شرکت در دوره‌های کوتاه مدت (آموزش زبان فارسی برای دانشجویان این رشته در خارج از ایران) که به طور منقطع در جمهوری اسلامی ایران برگزار می‌گردد، دعوت به عمل نمی‌آید.

در پایان پیشنهاد می‌کنیم که برخی از اساتید ایرانی جهت برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت مکالمه به کشور اردن فرستاده شوند، زیرا که مکالمه زبان فارسی در اردن بسیار ضعیف است.

ژوئیه‌شگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی